

Wersal, plebiscyt i co dalej na Warmii i Mazurach? to wystawa czasowa otwarta z okazji setnej rocznicy ważnego, historycznego wydarzenia w naszym regionie. Jej celem jest pokazanie najważniejszych uwarunkowań politycznych, społecznych i ekonomicznych, które doprowadziły do głosowania plebiscytowego, wytworzyły przestrzeń do refleksji nad przynależnością państwową oraz etniczną i narodową. Jaki wpływ na podejmowane wówczas decyzje miały: postanowienia traktatu wersalskiego, działania władz państwowych, zmiany ustrojowe i terytorialne, postawy działaczy, nauczycieli czy środowiska prenumeratorów lokalnych gazet? Jaką rolę odgrywały czynniki ekonomiczne: zniszczenia wojenne, konieczność odbudowy wielu miejscowości i infrastruktury użyteczności publicznej w Prusach Wschodnich? Do szczególnie ważnych uwarunkowań należała sytuacja życiowa wyborców, która obejmowała zarówno ich postawy społeczne i polityczne, poczucie bezpieczeństwa socjalnego i fizycznego, jak i przewidywane perspektywy na przyszłość.

KURATORZY:

DR MAŁGORZATA GAŁĘZIOWSKA
DR SEBASTIAN MIERZYŃSKI

Fot. Olsztyński zamek

Fotografie współczesne: Łukasz Kulicki

Fotografie archiwalne dostępne
po zeskanowaniu QR kodów:

Zbiory Muzeum Warmii i Mazur
Zbiory prywatne Rafała Bętkowskiego
Olsztyn jakiego nie znacie, Imago Mundi, 2010

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa
Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Dofinansowano ze środków samorządu województwa
warmińsko-mazurskiego

PATRONI MEDIALNI:

Okladka

Prawa zakładka - tytułowa

Ilustracja jak plakat:

Tytuł, twarze i napisy: Olsztyn, Prusy Wschodnie

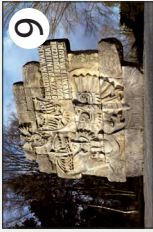
Przewodnik po Olsztynie, po miejscach związanych z plebiscytem na Warmii i Mazurach w 1920 roku

**Polska
Polen**

**Ostpreussen
Prusy Wschodnie**

Nasza ulotka to zaproszenie do gry z wyobraźnią,
zaproszenie do spaceru po Olsztynie i do miejsc
związanych z okresem plebiscytu na Warmii i Mazurach.
Po drodze zobaczycie Państwo interesujące zabytki
i pamiątki z przeszłości Olsztyna.
Miejcie oczy szeroko otwarte na spotkanie z historią.

9

Park Jakubowo – miejsce po niemieckim pomniku plebiscywowym. W 1928 r. odsłonięto pomnik plebiscywowym. Miał kształt jedenastu kolumn zwieńczonych kregiem. Każda kolumna symbolizowała powiaty uczestniczące w plebiscycie. Pomnik był prezentowany na pocztówkach. W 1945 r. został zniszczony, a na jego miejscu w 1972 r. postawiono nowy – Bohaterom Walki o Wyzwoleń Narodów i Społeczne Władze Władzy.

1

Zamek olsztyński – siedziba Muzeum, miejsce wystawy. Budowę zamku rozpoczęto w połowie XIV w. i poczyniono był siedzibą administratora dóbr kapituły. Najmniejszym mieszkańcem zamku był Mikołaj Kopernik. Na krużganku zamku można obejrzeć tablice do obserwacji porzecznej nuchy słońca – jedyne oryginalne przyrządy astronomiczne Kopernika, który dotrwał do naszych czasów.

2

Dom „Gazety Olsztyńskiej” – oddział Muzeum tematycznie związany z redakcją „Gazety Olsztyńskiej” – organu prasowego polskiego ruchu plebiscywowego, wydawnictwa związanego z rodziną Pieniężnych – polskich działaczy na Warmii. Działalność redakcji i jej trwanie od 1886 do 1939 r. były ściśle związane z ruchem katolickim i polskim na Warmii.

3

Siedziba redakcji „Gazety Olsztyńskiej” w latach 1893–1920, kamienica przy ul. Szastrza (na wprost wejścia do katedry).

7

Dom Polski – siedziba polskiej komisji plebiscyrowej. Budowla ta powstała na początku XX w. z przeznaczeniem na cele mieszkalne. Wpływ otwarto tam jednak hotel Reichhof, a w 1912 r. jego nazwę zmieniono na Centralhotel. Od grudnia 1919 r. był siedzibą Warmińskiej Rady Ludowej. Po przegranej plebiscycie aż do 1939 r. pozostawał w rękach Banku Ludowego i dalej skupiał polskie instytucje i organizacje: przedszkole i szkołę, Związek Polaków w Niemczech, Hufiec Harcerski Regionu Wschodniopruskiego, a nawet polski teatr kukielkowy Bałka. Już w tamtych czasach, mimo różnych funkcji, przylgnęła do tego budynku nazwa Dom Polski i już zawsze tak był postrzegany.

8

Teatr – budynek teatru ufundowany miastu przez władze państwowe w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Od 1925 do 1945 r. funkcjonował jako Teatr-dank-Theater – dowód wdzięczności za udany wynik głosowania plebiscyrowego. Wspaniałe schody przed teatrem w 1956 r. były miejscem wieców studenckich.

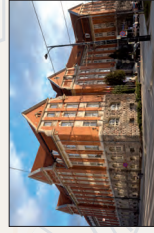

6

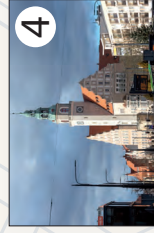
Plac Konsulatu Polskiego – w tym miejscu, w jednej z zachowanych kamienic, w okresie plebiscytu i do 1939 r. mieściła się polska placówka konsularna. Na placu – miejscu uroczystości patriotycznych w Olsztynie – stoi Kolumna Ofiar Białego. Na kolumnie znajduje się orzeł z rozpostartymi skrzydłami, a jego postać korona powstała ze złota ze zbiorów mieszkańców Olsztyna.

5

Rejencja i pomnik projektu Dunikowskiego – siedziba alianckiej komisji plebiscyrowej. Stojący przed budynkiem pomnik autorstwa Xawerego Dunikowskiego, wybudowany w okresie powojennym jako pomnik Wdzięczności Armii Czerwonej, stanowi kłame zamykającą naszą ekspozycję. Plac przed pomnikiem wyłożony płytami ściągniętymi z Jämenberga-Denkmal (cegi wywieziono na odbudowę Warszawy).

4

Ratusz – budynek powstały tuż przed plebiscytem. Jego budowę rozpoczęto przed I wojną światową i zakończono w trakcie wojny. W zrujnowanym przez Armię Czerwoną w 1945 r. miejscu jest pamiątką świetność nowej części miasta, tej z secesyjnymi kamienicami, z ulicami przypominającymi ogród.

